

שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן פט-יב

(יב) על הגדרות וכללי קביעת המות לפי ההלכה, וכמו"כ על המחלוקת הקדומה אם חיות האדם קשור בלב או במוח והכרעת ההלכה בזה שקשורה בלב ושבידיקת הנשימה דרך החוטם שבחז"ל מראה על חיות הלב, ושיש הפרש בין תנועה שהיא במוח לבין חיות שהיא בלב, ותנועה לחוד וחי לחוד, ובהעדר הלב שממנה תוצאות חיים יעדר החיים, על כל זה כבר הארכתי לברר ולבאר בספרי שו"ת צ"א ח"ט סי' מ"ו, וחלק י' סי' כ"ה פ"ד, קחנו משם. ולענינו /ולענינו/ בזה נזכיר רק הקביעה התמציתית והפסקנית שהעלה בזה גדול הפוסקים האחרונים מרנא החתם סופר ז"ל, בחיו"ד סי' של"ח, והיא: אם מוטל כאבן דומם ואין בו שום דפיקה לא בעורק הצדעים ולא בצוואר ובדיקת חוטם נוכחים לדעת שבטלה ממנו גם הנשימה, זהו סימן של יציאת הנפש, ואז יש לשהות עוד זמן מועט, כפי שכותב הרמב"ם בפ"ד מאבל ה"ה. וליותר מיכן אין לחוש. והח"ס בדבריו שם יוצא חוצץ נגד רופאי זמנו שאמרו שאין נודע גבול המגביל בין חיים למות וש"א לא לדעת זאת אלא בעיכול הבשר וסימנים כחולים היוצאים בגופה. וקובע שאנו אין לנו אלא דברי תוה"ק שכל שרואים כנ"ז יש לקבוע שהוא מת יעו"ש בחריפות דבריו בזה. מובן שאם רואים לאחר מיכן איזה סימן חיות בשאר אברים, או כשמבחינים בו איזה שינוי מבשאר מתים וכדומה לזה דאזי יש לנהוג בזהירות יתירה כדמצינו שכותב בזה בשו"ת מהרש"ם ח"ו סי' צ"א עיי"ש. ויעוין גם בח"ס שם ד"ה מ"מ פשוט ע"ש. ויש על כן לקבל בברכה כל תכשיר מתוחכם שממציאים הרופאים כדי להבחין בדייקנות על סימני חיות, אבל הכל מסתובב ונחתך בסיכומו של דבר לפי כללי הקביעה העיקריים בזה שקבעו לנו חז"ל, וכנ"ל.

ועוד זאת העלה בבהירות החת"ס שם, שנשמת רוח החיים שבחוטם הוא הקובע בין כשהמדובר במיתה טבעית ובין כשהמדובר במיתה בלתי טבעית יעו"ש וכן בספרי שם ח"ט.

אל דברי ח"ס האמורים מציין גם הגר"מ פיינשטיין שליט"א בתשובתו הקצרה בכת"י שכבו' הואיל להמציאה לידי, וכמקובלת עליו. וכתב רק דמכיון שא"א לאינשי להסתכל ולהבחין שאיננו נושם אף בזמן קצר בלי היסח הדעת לכן יש לבדוק איזה פעמים ואם יראו שאינו נושם זהו סימן המיתה שיש לסמוך על זה ואין להרהר, וקבע גם שע"י המכונה שייך שינשושם אף שהוא כבר מת דנשימה כזה לא מחשיבו כחי.

ובאשר על כן לא אבין מדוע שבכורך אחד עם דבריו האמורים כותב הגר"מ פיינשטיין גם זאת דכל זמן שהמכונה עובדת עבודתה אסור ליטול מפיו דשמא הוא חי ויהרגהו בזה, הא מכיון שכבר עמדו על המבחן שלא ניכר בו פעינים אחרים ענין חיות שנראה כלא מרגיש בכלום אף לא בדקירת מחט וכהא דקורין קאמא כפי שכותב לפני כן בסמוך לזה, מדוע אסור להוציא אז גם את המכשיר ממנו? וצריך לומר שכוונתו בהיכא שעוד לא נתברר זאת בבירור אחרי הבחנה של כמה פעמים, כפי שמצריך לעיל בדבריו, אבל אם אחרי הבחנה כמה פעמים שמו בכל זאת חזרה מכשיר - ההנשמה גם הוא יודה שמותר אפילו להוציאו ולהסירו ממנו אפילו באמצע עבודתה.

ולא מובן לי גם מה שהגר"מ פיינשטיין בדבריו רוצה כאילו גם לחלק בזה בין סתם חולים בידי שמים לבין חולים בידי אדם כדריסה ע"י מכונת או נפילה מחלון, ולומר שבידי אדם יותר חמור שלא לסמוך כ"כ על בדיקת חוטמו ובדיקת הנשימה, הא בגמ' ביומא ד' פ"ה נאמרה בדיקת החוטם והנשימה דרכו על נפלה עליו מפולת שהוא לא כנחלה בידי שמים אלא בדומה לנדרס ע"י מכונת. ועוד זאת דבגמרא סנהדרין ד' ע"ח ע"א מבואר ההיפך מזה דגוסס בידי אדם קרוב יותר למיתה מגוסס בידי שמים, וכפי שבאמת כבר כתב לבאר ולהוכיח בכנ"ז בשו"ת חתם סופר שם, ושאיין כל מקום לחלק בזה בגדר קביעת המות בין חולה בידי אדם לבין חולה בידי שמים יעו"ש.